

ÛCZBA 15

Kòl doktora

RÓMAN DRZÉDZÓN, DANUTA PIOCH

Chòrosc to pò pòlskù *choroba*. **Badérowanié** to *badanie*. **Doktór** to *lekarz*. **Dozéròczka** to *pielęgniarka*. Na chòrosc zażiwò są **pële**, to je *tabletki*, abò jã lékarzi są **zelama**, to znaczy *ziołami*.

Cwiczënk 1

Przczëtôj gòdkã i przełożë jã na pòlsczi jãzëk. Wëzwëskòj do te kaszëbskò-pòlsczi słowòrz. (Przeczytaj rozmowë i przetłumacz ją na jëzyk polski. Wykorzystaj do tego słownik kaszubsko-polski).

- Witôjce doktorze.
- Proszã sadnąc. Na co wë jesce chòri?
- Kò jò nie jem doktór, zëbë jò to miòł wiedzec.
- Tej rozebleczce są do badaniò.
- Co?
- Wë lëchò czëjece, jo? Żlë tak, to dóm wami szcerowanié do laringòloga...
- Do kògùz?
- Do doktora òd ùszów!
- Doktór ni mùszë tak gòsno gadac, jò doch nie jem głëchi.
- Në dobrze, tej co waju bòli?
- Cos w gãbie.
- Pòkòzce... Szerok jã òtemknijce... Hmmm... Jò tuwò nic nie widzã.
- Nié? Tedë doktór bë miòł jic do doktora.
- Jò? Do jaczégò?
- Do òkùlistë!
- Ala weter jo. Zglëpiec mòze. Wë bë mielë do psychiatrë jic.
- Kò jò móm wszëtczich doma! Zãb mie leno bòli...
- Tec jò nie jem zãbiòrzã!
- Nié?! Przecã dozéròczka mie tu do waju wëstała.
- Wë są zmilëłë. Zãbiòrz przëjimò w gabinece numer dwa, a tu je jedinka.
- Kò prawie ta jedinka mie bòli jak smòk...
- Jak bòli, tej kùpce so pële na bòlenié.
- Mòwë ni ma! Lepi piòrd w lëft wëpùscëc, jak talara dac w aptékã! Z Bògã doktorze. Jidã do kòwòla...

Cwiczënk 2

Chòroba – jinaczi **chòrosc**, **chëra**, **pòszëdło**.

Pòzwów „chëra” i „pòszëdło” ùziwò są czãsto do nazwaniò niespòdzajnych i krótkòtrwałëch chòrosców (czasã téz gòdajã krótkò: Cos mie tlicze).

Ûzij w zdanim kòzdegò ze słów napisónëch grëbszim drëkã. (Ûzjy w zdaniu kãzdegò z wyboldowanych słów).

Cwiczënk 3

Shukòj w tekscë pòzwów schòrzeniów, ò jaczich je gòdka. Do jaczich doktorów chòri mò są ùdac

pò radã? (Poszukaj w tekście nazw dolegliwości, o których się w nim mówi. Do lekarzy jakich specjalności chory powinien się udać?).

Wëpiszë pòzwë tëch schòrzeniów i doktorów, co zajmajã są jich lékarzenim (np. lëché czëcë / słabi stëch – laringòlog). (Zapisz nazwy tych dolegliwości i lekarzy, którzy zajmujã się ich leczeniem [np. słaby sluch – laryngolog]).

Pòłączë pòlszcë i kaszëbszcë pòzwë chërów (przë wspiarcym są pòlskò-kaszëbsczim słowarzã Jana Trepczika). (Pòłącz ze sobã polskie i kaszubskie nazwy chorób [wspierając się słownikiem polsko-kaszubskim Jana Trepczika]).

cëkranò chòrosc
suchòtë
wësëpnica
gòscëje
swòrb
bronchit
reuma
sznëpa
rzëpòt
przeznobieńie

odra
kaszel
zapalenie oskrzeli
świerzb
cukrzyca
gruźlica
przeziębienie
ospa
katar
reumatyzm

Cwiczënk 4

Przełożë na pòlsczi jãzëk rzeczónkã (Przetłumacz na jëzyk polski przysłowie):

Pij dobrã harbatã, a mdzesz żit dładzë lata.

Wëłożë znaczenié ti rzeczónki z pòzdratkù na zdrowié człowëka. (Wyjašnj sens tego przysłowia z uwagi na zdrowie człowieka).

Cwiczënk 5

Wiédzò: słowa zaczinajãcë są na „h” mògã bëc wëmòwiòné z nym zwãkã abò bez niego, bò jegò ùziwanié je w kaszëbnie fakultatiwné. (Wiadomości: słowa zaczynajãce się na „h” mogą być wymawiane z tą głoską albo bez niej, bo jej używanie jest w jëzyku kaszubskim fakultatywne).

Wezmë na przëmiar taczë słowa (Weźmy pod uwagë na przykład takie słowa):

hòk, haczka, hakòwac, halac, hamòwac, holowac, hamstrowac, harbata, harmònika, hockac, Hël, hewòle, hewò, Hëta, haczi-paczi.

Pò òpuszczeniù „h” bãdą one brzëmiałë krodzy i tim spòsobã bãdzemë mielë (*Po opuszczeniu „h” będą krótsze i w ten sposób będziemy mieli*) np.:

(h)òk – nòrzãdło do wëbiëraniô bùlew na dwie lëtrë,
(h)arbata – napitk na „a”, co ni mò nick pòspólnégò z kòrnusã,
(H)él – miasto na Kaszëbach na dwie lëtrë.

Co znaczy reszta z pòdónëch słów, ùstalë przë ùżëcym kaszëbskò-pòlsczégò słowarza. (*Co znaczą pozostałe podane słowa, ustal przy użyciu słownika kaszubsko-polskiego*).

Cwiczenië 6

Czedës miast pëlów lëdze lékarzëlë sã zelama, z jaczich robilë so (h)arbatë, smarë, òkladë. (*Kiedyś zamiast tabletkami ludzie leczyli się ziołami, z których przyrządzali sobie napary/herbaty, maści i okłady*).

nokce (*kocanka*) – wãtrobòwë chòroscë,
piołun (*bylica piołun*) – na żòłãdk,
krzëwë zelë (*dziurawiec*) – chòrobë wãtrobë,
kòper (*koper*) – pòmòcny przë zdãcach,
matczë zelë (*mięta*) – dobrë na żòłãdk,
biòłò kòniczëna (*biała koniczyzna*) – pòmògò na nércki,
jaskùlczë òczkò (*bratek polny*) – dobrë na rzëpòt,
kòpëtnik (*podbiał*) – léczy renë,
psy jãzëczk (*babka*) – léczy wrzodë, renë,
melëca (*melisa*) – ùspòkòjiwò,
remiònk (*rumianek*) – na bòlący żòt,
macerzònka (*macierzanka*) – lékarzi dichawicã,
hermùs (*skrzyp*) – gòji skórã,
żëwòkòsc (*żywokost*) – jegò kòrzëń léczy renë,
szalwijò (*szafwia*) – do płókaniô chòrëgò gardła,
pòkrãtnik (*krwawnik*) – na ùspòkòjenie, na dobrë trawienie,
gòrczëca (*gorczyca*) – dobrò na reùmã.

Wëbierzë pòzwë zelów i dofùluj nima zdania:
(*Wybierz nazwy ziół i uzupełnij nimi zdania*).

Jem dzysò mòckò znerwòwónò – mùszã so zrobic (h)arbatë z ...

Wez ... i przëlòż gò na renã.

Mòlim dzòtkóm dòwają na bolący brzusk arbatkã z ...

Na lékarzenië rzëpòtu ni ma nick lepszégò, jak ...

Czej òstónie na żòłãdkù, dobrò je (h)arbata z ...

Chto chce lékarzëc wãtrobã, niech wiedno mò pòd rãkã ...
abò ...

Cwiczenië 7

Czej cos bòli, to niejedne dzële cała człowiek pòtrafi sòm wskazać, jinszé mùsi zdiagnozowac doktór (òsobliwë tej, czedë ból dérëje długò). Nòczaszczi mògã bòlec: głowa, zãb, ùchò, òkò, rãka, noga, stawë, brzëch, żòłãdk, serce, pãchòrz, gardło. (*Kiedy coś boli, to niektóre części ciała człowiek potrafi sam wskazać, inne musi zdiagnozować lekarz [szczególnie gdy ból jest długotrwały]. Najczęściej bolą: głowa, zãb, ucho, oko, ręka, noga, stawy, brzuch, żółtek, serce, pęcherz, gardło*).

Zdrzë, jak te słowa piszemë w nazëwòczu i rodzòczu wielny lëczbë. (*Popatrz, jak zapisujemy te słowa w mianowniku i dopełniaczu liczby mnogiej*).

głowa – głowë, głów (głowów)

ùchò – ùszë, ùszów

òkò – òczë, òczów

rãka – rãce, rãk (rãków)

noga – nodzi, nóg (nogów)

stawë – stawów

brzëch – brzëchë, brzëchów

żòłãdk – żòłãdcki, żòłãdków

serce – serca, serców

pãchòrz – pãchòrze, pãchòrzów

gardło – gardła, gardłów

Wiédzò: w jistnikach biãlczégò òrtu rodzòcz wielny lëczbë mòże miec krótszã i dlëgszã pòstac (jak w pògrëbionëch przykładach). Tikò to sã òsobliwë jistników z témã zakùńczonym na *k, g* (np. biãłka, biãłków, biãłk) abò na *c, dz, cz, sz, ż* (np. dësza, dësżów, dësż), téż tëch mitkòtématowëch (np. zemia, zemiów, zem) i tzw. tipów cwiardëch (np. bi-éda – biédów, biéd). (*Wiadomości: w rzeczownikach rodzaju żeńskiego dopełniacz liczby mnogiej może mieć krótszą i dłuższą postać [jak w przykładach zapisanych pogrubionym drukiem]. Dotyczy to zwłaszcza rzeczowników z tematem zakończonym na k, g [...] albo na c, dz, cz, sz, ż [...], także tych miękkotematowych [...] i tzw. typów twardych [...]*)

Cwiczenië 8

Wëzwëskùjącë słowòrz, przëlòżë zdania (*Korzystając z słownika, przetłumacz zdania*):

Jestem przeziębiony.

Boli mnie głowa.

Mam katar.

Od dwu dni mam straszny kaszel.

Choruję na nadciśnienie.

Mam problemy z sercem.

Boli mnie brzuch.

Wczoraj byłem u dentysty.

Leżałem w szpitalu.

Cwiczenië 9

Niejedny z kaszëbszczich dzejarzów i pisarzów bëłë doktorama medicynë. Wëszukòj w jinternece, chtëren z nich bëł doktorã. (*Niektórzy z kaszubskich działaczy i pisarzy byli lekarzami. Znajdź w internecie, który z nich był lekarzem*).

aptéka – apteka, **czëc** – 1. czuć, 2. słyszeć, **haczi-paczi** – pakunki, **haczka** – motyczka, **hakòwac** – plewić, **halac** – przynieść, **hamòwac** – hamować, **hamstrowac** – przemycać, **harbata** – herbata, **harmònika** – harmonijka, **hockac** – piastować, **holowac** – dudnić, **hòk** – motyka, **miec wszëtczich doma** – być zdrowym na umyśle, **òtemknąc** – otworzyć, **pële** – tabletki, pigułki, **przejimac** – przyjmować, **rozeblec sã** – rozebrać się, **szerok** – szeroko, **zãbiòrz** – dentysta